
УДК 657.213:005(477.83)(091)"1874/1914"

Богдан ЛАЗОРАК,

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії
Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка,
молодший науковий співробітник музею «Дрогобиччина»
(Україна, Дрогобич) lasorak@mail.ru, istoryk@ukr.net

**«АВАНСОВЕ ТОВАРИСТВО» МІСТА ДРОГОБИЧА (1874 – 1914 РР.):
БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ ТА РЕВНА ОПІКА ІНТЕРЕСІВ
СВОЇХ КЛІЄНТІВ**

На основі аналізу маловідомих свідчень дрогобицької преси другої половини XIX – початку XX ст. у даній розвідці здійснено спробу короткого узагальнення інституційного розвитку та фінансово-кредитної діяльності дрогобицького «Авансового товариства», яке діяло у теперішньому будинку «Ощадбанку» міста Дрогобича. Також розглядається його внутрішня організація, особливості фінансових планів, реформи та програми у часі управління товариством Віктора Леховського та Яна Невядомського. Врешті підведено розрахунки окремих операцій товариства, спрямованих на розвиток малого та великого бізнесу, культури та промисловості Дрогобиччини впродовж 1874 – 1914 рр.

Ключові слова: «Авансове товариство», Дрогобич, кредит, Віктор Леховський, Ян Невядомський.

Літ. 39.

Bohdan LAZORAK,

Ph. D in History, associate professor of world history department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) lasorak@mail.ru, istoryk@ukr.net

**«THE ADVANCE COMPANY» IN DROHOBYCH (1874 – 1914):
BANKING OPERATIONS AND ZEALOUS GUARDIANSHIP
OF THE CUSTOMER'S INTERESTS**

Based on the analysis of the little-known evidence of Drohobych press of the late nineteenth – the early twentieth centuries in this intelligence the attempt of the brief synthesis of the institutional development and financial-credit activity of one of the oldest in Drohobych banks «Advance Company» (polish – «Towarzystwo zaliczkowe») during 1874 – 1914 was done. The Company was founded in 1874 under the statute confirmed on March 15, 1874. One of the first directors was Dr. of Medicine, the member of the Department of the Lviv doctors and vice-president of the Union of the credit and economic partnerships, Mr. Victor Lehovskiy. From the beginning it manifested itself not only in business and small farms, but also in powerful oil auctions, it bought a lot of oil derricks in Boryslav, Mrazhnytsia and Skhidnytsia. As it turned out the Company was intended only to lend to those borrowers who were members of the Society. Thus, the subject of the credit institution was the granting of the cash loans with moderate percentage that were necessary for the members of the Company for the circulations in their own business, farm or craft. In 1884 «Advance Company» numbered 749 members who owned the shares in the amount of 19,047zł. 53 crowns and the reserve fund amounted 2944 zł. 12 crowns. The biggest development the company has reached in the time of the administration of the burgomaster of Drohobych Yan Nieviadomskiy.

Key words: «The Advance Company», Drohobych, credit, Victor Lehovskiy, Yan Nieviadomskiy.

Ref. 39.

**«АВАНСОВОЕ ОБЩЕСТВО» ГОРОДА ДРОГОБЫЧА (1874 – 1914 ГГ.):
БАНКОВСКИЕ ОПЕРАЦИИ И РЕВНОСТНАЯ ОПЕКА
ИНТЕРЕСОВ СВОИХ КЛИЕНТОВ**

На основе анализа малоизвестных свидетельств дрогобычской прессы второй половины XIX – начала XX вв. данной разведке предпринята попытка короткого исследования институционального развития и финансово-кредитной деятельности Дрогобычского «авансового общества», которое действовало в настоящем доме «Сбербанка» города Дрогобыча. Также рассматривается его внутренняя организация, особенности финансовых программ, реформы и программы во времени управления обществом Виктора Леховского и Яна Невадомского. Подведены расчеты отдельных операций общества направленных на развитие малого и крупного бизнеса, культуры и промышленности Дрогобычского уезда в 1874 – 1914 гг.

Ключевые слова: «Авансовое общество», Дрогобыч, кредит, Виктор Леховский, Ян Невадомский.

Лит. 39.

Постановка проблеми. Пошуки нових джерел до історії банківської справи Дрогобича триває, оскільки, історія найбагатших державних та приватних фінансових інституцій на сьогодні вивчена вкрай спорадично. Зрештою для історії Дрогобича періоду XIX – початку XX ст. досі перспективною є унікальна інформація міських будинків фінансових інституцій, зафіксована у архівних фондах Дрогобицького бюро технічної інвентаризації та у потужних архівосховищах Львова, Кракова, Варшави та Відня. Скажімо, у комплексі із даними, віднайденими на сторінках тогочасної дрогобицької преси [4, 343–349], архівні матеріали дозволяють сьогодні прояснити ситуацію з історією окремих банківських установ Дрогобича. Наприклад, у фондосховищах Державного архіву Львівської області зберігаються збірки справ, які досі залишаються потенційним полем для дослідження банківської справи Дрогобича, це зокрема: Ф. 1149 «Дрогобицьке повітове страхове товариство»; Ф. 1228 «Фінансовий інспекторат в Дрогобичі, фінансове управління податками і фінансових оплат в Дрогобичі»; та ін. Потужний архів найрізноманітніших центральних бюро та філій австрійських та польських банків сьогодні зберігається у «Архіві Нових актів» Варшави (численні статuti, звіти, протоколи засідань та ін.) [15]. Фонди цінні, зокрема, і в плані дослідження сум та фінансових операцій, пов'язаних не тільки із дрогобицьким капіталом та його власниками, але й з тими капіталами, юридичні адреси котрих знаходилися далеко за межами не тільки Дрогобича, а то й усієї імперії Габсбургів. З іншого боку, тема взаємовпливу «люди і гроші» завжди цікавить суспільство, адже, в якому часі б не жили люди, гроші потрібні були завжди, і навіть у давнину, коли їх еквівалентом виступали шкіра, сіль чи дорогоцінні метали.

Аналіз досліджень. Історіографія проблеми інституційного розвитку «Авансового товариства» на рівні української літератури навіть не започаткована. Окремі спроби дослідження банківської справи в Дрогобичі здійснили у своїх науково-популярних працях Мсціслав Мсцівувський, Михайло Шалата та Роман Пастух. Врешті одним із

основних завдань сучасної історіографії й надалі залишається реконструкція чисельності банківських інституцій та їх функцій у розвитку національних громад Дрогобича у «добу Габсбургів».

Виклад основного матеріалу. В часі урядування в Дрогобичі австрійської адміністрації розвиток банківської справи мав два основних періоди розвитку: 1) до відкриття дистилляту нафтопродуктів кінця 50 – початку 60-х рр. XIX ст. (дрібні та середні позики в справі сільського господарства, кредитні операції, фінансові операції соляного промислу на теренах Дрогобича, Сільця, Колпця, Стебника, Уличного, Ясениці Сільної, Старої Солі та ін.); 2) після початку нафтового буму, коли в «Галицьку Каліфорнію» почав масово надходити капітал з Європи та Америки, який спричинився до появи банківської конкуренції безпосередньо на рівні Дрогобиччини.

До початку Першої Світової війни в Дрогобичі діяли потужні філії державних та приватних банків, які забезпечували найголовніші фінансові потоки та кредитні операції нафтового бізнесу Борислава, Мражниць, Східниць, Смільної та інших родовищ. Грошові справи стосувалися передовсім питань закупівлі земельних ресурсів та устаткування, орендних плат та виплат заробітної плати, і, що найголовніше, фінансових операцій, які торкалися питань добування, транспортування та переробки «чорного золота» – нафти.

Згідно телефонної книги Дрогобича від 1912 р. у місті налічувалося чотири основні банківські інституції: 1) філія «Австро-Угорського банку» («Bank austro-węgierski»), який розташовувався у власному будинку за адресою вул. Міцкевича, 1; 2) «Кредитний та іпотечний банк» («Bank kredytowy i hipoteczny»), який орендував приміщення за адресою Площа Ринок, 1/22; 3) «Народний банк» («Bank ludowy»), орендував приміщення за адресою Площа Ринок, 1/10; 4) «Союзний банк» («Bank związkowy»), який також лорнетував приміщення за адресою вул. Стрийська 1/8 [28, 188]. Як бачимо, серед сталих банків, які підпадали під державні програми було лише чотири інституції, адже усі інші були або приватними, або ж закордонними, тому діяли виключно за вузькими напрямками, пов'язаними із нафтовим бізнесом. Також станом на 1912 р. у Дрогобичі діяли приватні кредитні спілки банківського типу, зокрема: 1) українське кредитне культурно-просвітницьке товариство (кооперація) «Народний дім» («Народный Дом»), що розташовувалося за адресою Площа Смолки, 1/1 (сучасний другий поверх адміністративного приміщення дрогобицького театру) [1, 164–165; 11; 10; 12, 147]; 2) «Повітова каса для хворих» («Powiatowa kasa dla chorych») із канцелярією по вул. Флоріанській 1/13, яка займалася видачою кредитів та благочинної допомоги хворим, пристарілим та калікам; 3) «Міщанське кредитне Товариство» («Towarzystwo kredytowe mieszczańskie»), яке було зареєстроване як товариство із обмеженою відповідальністю за поруки по вул. Міцкевича, 19; 4) Ощадно-кредитне товариство («Towarzystwo oszczędnościowokredytowe», німецькою «Spar – und Kreditverein») по вул. Міцкевича, 1/25; 5) «Авансове товариство» («Towarzystwo zaliczkowe»), бюро котрого розташовувалося навпроти костьолу по вул. Бартоломея, 1/3, а помешкання директора д-ра В. Леховського по вул. Ягелонській [28, 192-195]. До речі, дане товариство знаходилося у підпорядкуванні «Крайового банку». Також окремо діяли «Каса повітових позик» та кредитна компанія «Spar&Credit Verein». Наприклад станом на 1884 р. «Каса повітових позик» за рік провела операцій на загальну суму 176 053 зл. 21 корону, а компанія «Spar&Credit Verein» на суму 235 983 зл. 79 корон [32, 710–711].

Одним із найстаріших у Дрогобичі було «Авансове товариство», яке від своєї польської назви «Towarzystwo zaliczkowe» здавна мало аббревіатуру «TZ», яка на різних

Лазорак Б. «Авансове товариство» міста Дрогобича...

документах XIX – початку XX ст. виконувалася із застосуванням масонської техніки трикутників та віньетних знаків у вигляді циркулу чи всебачачого ока. Цілком ймовірно, що дана фінансова фундація була виключно польською, адже у її вибоках стояла польська шляхта і навіть графи Бельські із Рихтицького палацу. Організація була дуже потужною від самого свого зародження, адже до неї зверталися переважно найбагатші люди міста із метою заощадження, кредитування та кооперативних домовленостей у фінансових справах. Згодом в товариство приймали усіх хто мав бажання заробити прибуток від дрібного та великого бізнесу та промислів. Від самого початку свого існування Товариство проявило себе не тільки у бізнесі та дрібних господарствах, але й у потужних нафтових торгах, викупивши чимало нафтових шибів у Бориславі, Мражниці та Східниці [21; 25]. Водночас товариство мало сталі традиції ведення фінансової документації та відповідний статут, який практично не мінявся до початку Першої Світової війни. «Авансове Товариство» в Дрогобичі було засноване у 1874 р. на підставі статуту стверженого від 15 березня 1874 р. Одним із перших директорів був д-р медицини, член Відділу будинку лікарів у Львові, а також віцепрезес Союзу прибуткових і господарюючих товариств пан Віктор Леховський [16, 4, 26–27, 42]. Зауважимо, що на рівні Дрогобицького повіту подібні функції ще в 1873 р. із центром в місті виконувала «Kasa rożyczkowa» [38].

Як виявилось, Товариство мало за мету кредитувати лише тих позичальників, котрі були членами Товариства. Відтак предметом діяльності кредитної інституції вважалося надавання готівкових грошових кредитів під поміркований відсоток, які були необхідні членам Товариства для оборотів у власному бізнесі, господарстві або ремеслі. При цьому кредиторами виступали одночасно усі члени Товариства. Фактично Товариство було дуже замкнутою організацією серед усіх спілок та банків Дрогобича, адже людина поза межами його членства не мала права на позику, а тим більше на фінансові відносини ширшого характеру. Тому між членами Товариства існувала усталена традиція взаємопідтримки і жорсткої банківської таємниці. Стартовий капітал під час фундації цього товариства становив 5 933 злотих ринських 82 центи. Згідно статуту серед членів Товариства обиралася дирекція [30, 5421]. У 1877 р. у Товаристві вже нараховувалося 277 членів, а загальний обіг коштів становив 141 167 злотих ринських [31, 694–695].

У 1884 р. «Авансове Товариство» нараховувало 749 членів, які володіли акціями на суму 19 047 зл. 53 корони, а резервний фондуш становив 2 944 зл. 12 корон. Цього року чистий прибуток дорівнював 7 024 зл. 88 корон, позики – 16 630 зл. 47 корон, а загальна сума виділених позик складала 537 236 зл. 94 корони, при цьому загальний грошовий обіг дорівнював сумі 1 542 568 зл. 58 корон [32, 710–711].

11 січня 1884 р. «Авансове товариство» підписало договір із Крайовим банком Королівства Галичини та Лодомерії з Великим Краківським князівством, і виступало у ролі його виконавчого органу на теренах Дрогобиччини. У 1900 р. до числа дирекції «Авансового товариства» в Дрогобичі входили: д-р Віктор Леховський, Ігнацій Вежбицький і Ян Невядомський. В цей же час комісаром працював граф Юліуш Бельський, а заступником д-р Юліан Кміцикевич. Так, лише за 1900 р. загальний оборот касових операцій «Авансового товариства» складало суму 260 191 корону 69 галлерів. Товариство передало для закупівлі у фонд банку 9 векселів на суму 14 800 корон 22 галлери, а також 8 есконтових векселів на суму 10 800 корон. Загальна кількість індексованих на користь банку векселів за 1900 р. склала у Дрогобичі 140 штук на суму 51 178 корон 66 галлерів. Відтак загальний прибуток від діяльності «Авансового товариства» склав суму 21 400 корон 11 галлерів, а також 11 іпотечних подань (26 600 корон) та 8 іпо-

технічних позик (14 600 корон). В цей час до комітету цензорів «Крайового банку...» від імені дрогобицького «Авансового товариства» входив його перший і діючий на той час директор д-р Віктор Леховський. Серед іншого, товариство забезпечувало виконавчі функції «Крайового банку» на території фінансового округу «Дрогобич-Самбір-Старий Самбір» [16, 4, 26–27, 42, 29].

Згідно постанови крайового сейму у Львові від 3 червня 1884 р., за підпису крайового маршалка д-ра Зиблікевича та звітуючого секретаря д-ра Юзефа Верещинського, «Крайовий банк» отримав право надавати через дрогобицьке «Авансове товариство» іпотечні позики, які поширювалися на Дрогобицький та увесь Турківський повіти [13, 2, 4].

13 грудня 1895 р. сейм у спеціальному ваучері № 1 від грудня 1895 р. докоряв «Крайовому банку» за недостатню кількість організованих іпотечних сільських кредитів та договорів, зокрема через те, що у Дрогобицькому повіті цим мало б займатися «Авансове товариство», яке однак слабо зацікавлене у проведенні додаткових агітацій. Саме тому, станом на 31 жовтня 1895 р., у Дрогобичі було зареєстровано лише 18 іпотечних позик на селянські ґрунти у сумарному розмірі 18 500 корон.

15 січня 1890 р. журналісти «Нового Дрогобицького кур'єру» опублікували спеціальну статтю з приводу характеру діяльності «Авансового товариства» в Дрогобичі. На думку редакції, кожен мешканець Дрогобиччини добре знав, що одним із головних фінансових артерій соціально-економічного життя було саме це товариство, яке одночасно мало право на обмежену та необмежену відповідальність та поруку. У Дрогобичі фінансові успіхи товариства особливо залежали від дирекції, яка у різний час належала, або до числа людей егоїстичних, самолюбивих та злих, або ж до числа моральних та свідомих. Журналістів передовсім цікавило, як правильно позиціонувати діяльність одного із найчисельніших за своїм характером товариств міста та повіту, і як воно виконує свою головну статутну візію: «допомога членам власною силою». Такі рефлексії публікувалися у зв'язку із майбутнім великим з'їздом членів «Авансового товариства», який мав відбутися 19 січня 1890 р., а також із бажанням отримати правдиву інформацію про його діяльність для того, щоб кожен мешканець отримав можливість визначення із поглядом на діяльність фінансистів [4, № 2]. Наприклад, XXVI зібрання членів «Авансового товариства» відбулося 22 січня 1899 р. о 15 00 год в залі дрогобицького товариства «Сокіл». У порядку денному передбачалося: 1) звіт дирекції з приводу рахунків прибутку та витрат за 1898 р.; 2) доповнення та виступ комісії з контролю за діяльністю дирекції за період 1 січня 1898 – 31 грудня 1898; 3) доповідь цієї ж комісії щодо питань чистого прибутку; 4) затвердження виборів трьох членів дирекції та заступників згідно § 48 першого артикулу статуту. Також усі рахунки та інвентарі маєтків товариства мають бути вивішені на дошках оголошень. Право участі у зібранні мають виключно ті члени товариства, котрі сплатили необхідні членські внески відповідно до § 37 третього артикулу статуту [37].

Щоправда усім у місті було відомо про неймовірну користь товариства для різних соціальних верств. Скажімо, у 1889 р. товариство уклало фінансовий договір із «Товариством опіки над бідними дівчатами», згідно котрого на користь бідних було покладено депозит на суму 510 злотих ризьких 93 корони [18, № 7].

Були випадки, коли через брак коштів за допомогою зверталися потужні організації. З іншого боку, товариство йшло виключно на вигідні проекти, оскільки це не була добродійна організація. Так, 1 листопада 1899 р. друкарня відомого Яна Брося переїхала у будинок «Авансового товариства», що знаходився навпроти пекарні Яна Невядом-

Лазорак Б. «Авансове товариство» міста Дрогобича...

ського (можливо по вул. Війтівська гора, до моменту будови будинку навпроти костюлу знаходилася перша резиденція товариства) [19]. Певний час товариство допомагало багатьом культурним проектам, зокрема реставрації дрогобицького костюлу у 1880-х рр. та у 1905 р. за ініціативи Яна Невядомського.

Принаймні від 1891 р. дрогобицьке «Авансове Товариство» входило до «Союзу прибуткових та господарських Товариств у Львові», на чолі котрого тоді стояв відомий бізнесмен та фінансист Станіслав Щепановський (1846 – †1900), який був одним із ключових фундаторів нафтової справи серед польського капіталу у «Східницькій Каліфорнії». В цей час дрогобицьким «Авансовим товариством» керував д-р медицини Віктор Леховський. У своєму звіті директор доповідав, що цього року фінансовий клімат був настільки вдалим, що для «Товариства Народного дому» в Цешині дрогобицьке товариство змогло із легкістю виділити на квотах ставку у розмірі 100 злотих. Зауважимо, що дрогобицький кредитор В. Леховський належав до числа пожиттєвих членів та делегатів цешиського товариства, а серед звичайних членів з «Авансового товариства» Дрогобича сюди входили: пани Ц. Алербах та Юзеф Ашер, паровізник Ян Баторович, пани Берлін та Гершдорфери, лікар д-р Берман, Тадеуш Бохневич, Кароль Хрїст, урядник копальні Марцелій Дускерт, Г. Гарфункель, інженер Казимир Генсьоровський, слюсар Марек Гінтер, Мозес Гаттесманн, Соломон Град, професор гімназії Казимир Грюнберг, Арон Гауптман, Філіп Гайль, Ф. Гуняк, лікар Ігнацій Яновський, Енгельберт Янушке, Ісак Єгер, суддя Кароль Кавецький, професор Кароль Коберський, Людвік Коцяба, Й. Колінко, професор гімназії Зигмунд Кюстман, Юзеф Ліхтенштайн, швець Ян Лобос, Ян Лушковський, Гіполіт Матукевич, професор гімназії Станіслав Матвій, М. Метзгер, швець Антоній Наконечний, власник нерухомостей Ян Невядомський (пекар та політик), Юзеф Обаза, професор гімназії Антоній Падо, Юзеф Піллар, коваль Віктор Поплавський, Юда Шайнфельд, Кароль Сладек, професор гімназії Антоній Стефанович, Мозес Штольц, Сімхе Штольц, контролер дрогобицького «Авансового товариства» Кароль Шуфа, Юзеф Шварц, Соломон Тайх, В. Терлецький, Якуб Траугот, Адольф Вальдманн, професор гімназії д-р Мечислав Вармський, Генрик Вайдліх, Леонард Вишневський та адвокат д-р Владислав Вольський [29, 3, 6–8].

Як бачимо, до числа дрогобицьких членів «Авансового товариства» входили представники найрізноманітніших сфер діяльності, що забезпечувало розвиток програм, як у сфері дрібного бізнесу та ремесла, так і в культурно-просвітницьких проектах. До 1892 р. число членів товариства зросло до 993 осіб, а загальний грошовий обіг за цей рік становив 1 210 807 злотих 2 корони [33, 838–839].

В часи керівництва «Авансовим товариством» дрогобицьким пекарем та промисловцем, а згодом бургомїстром Яно Невядомським товариство набуло свого найвищого розквіту. Ще 1 листопада 1870 р. Я. Невядомський вирушив до дрогобичанина Францішека Пфлянца, у якого своїм коштом побудував п'єц і впорядкував пекарню. У 1875 р. пекар купує в Дрогобичі приватну садибу у Францішки Криницької та Францішки Ножанської. За словами Я. Невядомського, садиба була настільки запущеною, що йому було потрібно багато часу та коштів аби впорядкувати будинок. Від 1876 р., коли пекар разом із сім'єю почав жити у власному будинку, його справи почали рухатися краще, як говорив Я. Невядомський «я почав підноситися в гору» [17]. Десь у кінці 70-х рр. XIX ст. Я. Невядомський долучився до будівництва «Авансового Товариства» (сьогодні центральне відділення Ощадбанку), де після фінансових офшорів Ф. Пфлянца змушений був обійняти уряд директора. Рятуючи з усіх сил інституцію від боргів, Я. Невядомський перетворив її на найбільш стабільну фінансову структуру міста. За це у

1898 р. колектив «Авансового Товариства» організував на честь Я. Невядомського урочистості на честь його 25-го ювілею, яко директора. Врешті повага до його постаті, як до лояльного до всіх директора простежується на різних сторінках його біографії. Так, 24 лютого 1901 р. редакція газети «Самбірсько-Дрогобицький тиждень», висловлюючи щирий жаль з приводу смерті матері Я. Невядомського Марії з Сайкевичів Невядомської (†12.02.1901 р.) зауважили про те, що постать директора «Авансового товариства» в середовищі різних соціальних станів є глибоко шанованою [35]. Вважалося, що саме Я. Невядомський врятував кредитну традицію міста від наслідків світової економічної кризи 1905 р.

У лютому 1902 р. адміністрація Я. Невядомського підтримала проект із добродійної допомоги на користь чайного кафе для убогих дітей міста Дрогобича. Відтак було внесено початкову суму у розмірі 50 корон, поряд із внесками аптекаря Сафріна [26]. У 1906 р. сума внесків товариства зросла, адже діяло дві окремі ощадні книжки, одна на суму – 175 корон 84 галлера, а друга – на 600 корон [35]. Зауважимо, що до проекту у 1902 р. також долучилася і «Ощадна Каса» Дрогобича, яка ще в листопаді 1901 р. внесла готівкою 100 корон, поряд із панами Гавронським (2 корони), Матукевичем (5 корон), Антоном Абрамовичем (5 корон), паном Шиманським (2 корони), Маргулесом (2 корони) та ін. [23]

31 травня 1905 р. на сторінках «Самбірсько-Дрогобицького тижня» було опубліковано спеціальну статтю, присвячену «25-літній діяльності» першого директора «Авансового товариства» д-ра Віктора Леховського. Святкування ювілею проходило за ініціативи бургомистра Яна Невядомського і Теофіла Яблонського. Спочатку відбулася родинна урочистість, після чого в супроводі маніфестуючих та поряд із усіма членами наглядовою ради і дирекції «Авансового товариства» В. Леховський попрямував до будинку каси товариства, яке давно заклав у Дрогобичі ювіляр. Його також супроводжували делегати Товариства «Сокіл», «Польської бурси», «Охоронки», промислової школи і «Союзу товариств у Львові». Отже, по обіді в супроводі гостей та музичного оркестру ювіляр увійшов до каси, де зібралися усі гості. Першим від імені громади привітав ювіляра пан Яблонський, який вітаючи одночасно вручив йому пергаментний диплом із актом фундації стипендії імені ювіляра д-ра В. Леховського, що започаткувало ще одну цікаву традицію в історії міста, а його ім'я ввійшло у історію на довгий час. Сума цієї фундації становила 10 000 корон і мала серйозний авторитет в майбутньому. Стипендією із відсотків цієї фундації ювіляр отримав право до кінця свого життя розпоряджатися на власний розсуд. Врешті ця фундація обґрунтовувалася численними заслугами довголітнього директора товариства перед різними соціальними категоріями населення краю. Після цього діти з «Охоронки» вручили В. Леховському квіти. У залі було розкладено столи у формі підкови, які були прикрашені квітами, а по центрі стояв портрет ювіляра із написом «1880 – 1905». Під час промов зачитувалися листування із інших повітів і навіть з-за кордону [24].

Після ювілею В. Леховський продовжив активну участь у розвитку товариства, зокрема на рівні закордонних домовленостей та програм. Так, у першій половині листопада 1905 р. перший директор дрогибицького товариства був делегований на масштабний з'їзд делегатів прибуткових та господарських товариств Королівства Галичини та Лодомерії, який відбувався у Кракові. Серед багатьох делегатів окрему доповідь мав і дрогибичанин В. Леховський, який представляв «Авансове товариство». У доповіді автор розповів присутнім про ситуацію із кредитною системою у краю, а також про перспективи її розвитку в майбутньому. Було наведено конкретні непривабливі цифри.

Лазорак Б. «Авансове товариство» міста Дрогобича...

Так, за його спостереженнями, лише від іпотечних позик та відсотків від векселів Галичина платить в середньому по 88 600 000 корон щорічно, а це припадає по 4 грошей на душу кожного щоденно. В. Леховський розкритикував легковажність, яка побутує серед фінансових інституцій краю, позаяк це може завести Галичину у боргову кабалу в цілому. Найбільш згубним, на його думку, був кредит «на внесок», який часто витрачався на зовсім непотрібні речі. Тому тема раціоналізації кредитних систем та скорочення заборгованості в Галичині мала бути основною складовою нових фінансових реформ для блага жителів. Тему підтримав у своїй доповіді і скарбовий інспектор пан Ніклас, який назвав серйозну цифру по заборгованості серед урядників краю, яка становила суму 14 000 000 корон, тобто кожен урядник на «теперішній день вже з'їв свої заробкові дотації на 2 а то й 3 роки уперед». Таким чином, бюрократичний апарат випередив по зарплаті свій час. Загальна цифра боргів урядництва Галичини доходила до 20 000 000 корон. На засіданні в кінцевому випадку було вирішено, що ключову роль у стабілізації ситуації може відіграти «Союзний банк» («Bank związkowy»). Рішення заїзду було відправлено до Львова для розгляду на спеціальній комісії під головуванням пан Бала [39].

24 березня 1910 р. адміністрація «Авансового товариства» на честь 70-літнього ювілею свого директора Я. Невядомського упорядкувала для нього рукописний фотоальбом у шкіряній оправі із дорогими оздобленнями його власної абрєвіатури «J.N.», а також абрєвіатури товариства «T.Z.» [34]. Окрім власної фотографії свого директора альбом містив фото усіх урядників «Кредитного товариства», серед яких був і д-р медицини Броніслав Козловський. Зауважимо, що окрім вдалої політичної кар'єри своєму авторитетові Я. Невядомський заслужив завдяки особистому характеру, адже він завжди рівноцінно і справедливо лобював інтереси різних національних громад та соціальних категорій. Врешті він мав значний досвід у веденні фінансових справ, адже усе життя утримував власну пекарську справу, через що у 1888 р. був обраний на посаду цехмайстра товариства дрогобицьких майстрів № 4 «Grupa IV. samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza», до якого входили пекарі, м'ясники, кондитери та ін. [22] Врешті постаті цього непересічного дрогобичанина ми присвятили кілька років спеціальних досліджень [5; 6; 7].

У зв'язку із загостренням політичних дискурсів стосовно війни, жителі нафтового краю цікавилися, чи буде Німеччина, як союзник Австро-Угорщини дотримуватися своїх обов'язків в разі вторгнення Росії в Сх. Галичину, адже, як відомо, апетити Російського імператорського банку на місцеві родовища ніколи не приховувалися [27]. Тому у період Першої Світової війни діяльність австрійських банків була частково паралізована, позаяк упродовж вересня 1914 – травня 1915 р. російська окупаційна адміністрація закрила усі банківські інституції, а замість них почала створювати систему монополії російського банку, яка мала б організуватися на ґрунті «Селянського банку». До початку нового 1915 р. російська адміністрація також зобов'язала колишні «Іпотечний», «Красвий» та «Промисловий» банки разом із їх філіями виплачувати заробітну плату російській адміністрації в Галичині. Так, за період січня, лютого та березня 1915 р. було виділено загальну суму 2 100 000 корон, з яких 600 000 давали міста, а решта спільна казна трьох банків [3, 173, 396].

Найбільш відчутною потреба відкриття російського банку виявилася на початку 1915 р., адже в умовах війни польове казначейство не справлялося із завданнями. З цією метою 14 квітня у Львові, Стрию та Дрогобичі було відкрито відділення та контори найбільшого банку Росії – «Російсько-Азіатського банку» з центром у Петрограді. Його керівництво вимагало здійснювати найрізноманітніші операції, адже його капітал складав 45 000 000 рублів і 10 000 000 резерву, а також численні відділення у Росії, Китаї,

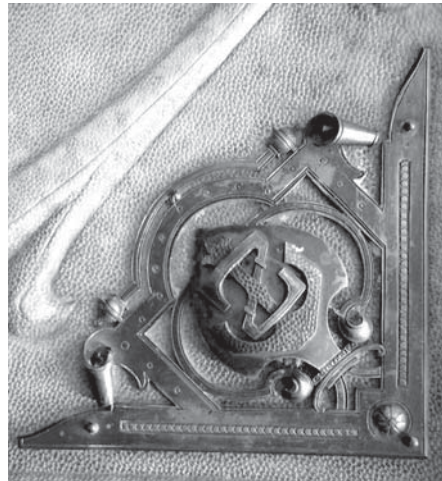
Індії, Японії, Франції і Англії (близько 120-ти) і мав безпосередні виходи на світову торгівлю. Перше відділення цього банку було відкрито у Львові по вул. Карла Людвіга, 1 [3, 173, 396; 2; 8, 513; 9].

У наступному міжвоєнному періоді (принаймні упродовж 1925 – 1939 рр.) у приміщенні давнього «Авансового товариства» діяв «Банк крайового господарства» («Bank Gospodarstwa krajowego»), це й надалі була адреса на площі Бартоломея. Зауважимо, що в радянський час у давньому фінансовому приміщенні продовжувала діяти банківська інституція «Ощадна Каса», яку із настанням Незалежності України перейменували на «Ощадбанк». Сьогодні у цьому ж будинку традицію фінансово-кредитних операцій успішно продовжує директор дрогобицької філії «Ощадного банку» (сьогодні площа Замкова Гора, 3), випускник Дрогобицького державного педагогічного університету й перспективний банкір Володимир Бараняк.

Висновки. Таким чином, за всю свою історію дана будівля давнього «Авансового товариства» не змінила свого цільового призначення, виконуючи й сьогодні свою головну чи традиційну функцію, пов'язану із обертанням людських коштів, прибутком, а також найрізноманітнішими кредитними програмами сприянню бізнесу та культурно-освітніх програм, які здійснює «Ощадбанк». За всю свою історію впродовж 1874 – 1914 рр. «Авансове товариство» здійснило чимало міських проєктів, пов'язаних із розвитком інфраструктури, освітою, доброчинністю, підтримкою дрібного бізнесу та нафтової промисловості, і що найважливіше, було замкнутим середовищем майже тисячі членів організації та їх родин. З іншого боку, понад столітня традиція ведення фінансових справ у одному і тому ж банківському приміщенні сьогодні все ж утілює надію на сповнення заповітної мрії кожного клієнта, у якій гроші є благом, лише тоді коли вони служать людині, а не навпаки.

ДОДАТКИ

Фото ювілейного альбому присвяченого 70-літньому ювілею бургомістра Дрогобича і директора «Авансового товариства» Яна Нєвядомського (Дрогобич, 24/ІІІ.1910 р.)

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вуйцик В. Народний дім у Львові / Володимир Вуйцик // Вісник інституту «Укрзахід-проектреставрація». – Вип. 14. – Львів : Центр Європи, 2004. – С. 160–170.
2. Грудзевич Я. Банки Львова : минуле і сучасне / Я. Грудзевич, З. Комаринська. – Львів : ЛБІ НБУ, 2002. – 223 с.
3. Козицький А. Енциклопедія Львова / А. Козицький, І. Підкова. – Т. 1. – Львів : Літопис, 2007. – 656 с.
4. Кріль М. Газетні матеріали про Старий Самбір і Дрогобич кінця XIX – початку XX ст. / Михайло Кріль // Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ). – Дрогобич : Коло, 2009. – Вип. XIII. – С. 343–349.
5. Лазорак Б. Бургомістр Дрогобича Ян Невядомський (1844 – 1914) – учасник Січневого повстання 1863 р. / Богдан Лазорак, Тетяна Лазорак // Galicja a powstanie styczniowe / [pod red. M. Hozzowskiej]. – Warszawa-Rzeszów, 2013. – S. 261–285.
6. Лазорак Б. Бургомістр міста Дрогобича Ян Невядомський (1844 – 1914 р.) / Богдан Лазорак, Тетяна Лазорак // Старожитності Дрогобищини. – № 3–4. – Дрогобич : Коло, 2010. – С. 29–34.
7. Лазорак Б., Тимошенко Л. Урядницька еліта Дрогобича періоду австрійського панування (1772 – 1918 рр.) / Богдан Лазорак, Леонід Тимошенко // ДКЗ. – Дрогобич : Коло, 2011. – Вип. XIV–XV. – С. 530–584.
8. Мазур О. Перша світова війна / О. Мазур, І. Патер // Історія Львова : У 3 т. – Т. 2. – Львів, 2007. – 599 с.
9. Мошенский С. Финансовые центры Украины и рынок ценных бумаг индустриальной эпохи / С. Мошенский. – Лондон : Xlibris, 2014. – 503 с.
10. Орлевич І. В. Боротьба між українофілами та русофілами за «Народний дім» у Львові / Ірина Орлевич // Вісник Львівського університету. – Том. 7. – 2007. – С. 339–358.
11. Сіромська Г. Фінансово-господарська діяльність «Народного дому» у Львові / Г. Сіромська // Слов'янський вісник (Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету). – Вип. 10. – 2010. – С. 126–131.
12. Чорновол І. 199 депутатів Галицького Сейму / Ігор Чорновол // Серія «Львівська сотня». – Львів : «Тріада плюс», 2010. – 228 с.
13. [Kadencja V, sesja II, al. 11] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Drugiej Sesi Piątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi Wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1884. – Alegat 11. – Lwów, 1884. – 20 s.
14. [Kadencja VII, sesja I, al. 44] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Pierwszej Sesi Siódmego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z roku 1895/6. – Alegat 44. – Lwów, 1895. – 20 s.
15. Archiwum akt nowych. Informator o zasobie archiwalnym (stan na dzień 31.III. 2005 r.) / opracował Edward Kołodziej. – Warszawa, 2005. – Nr. 219, 224–225, 227–229, 231–243, 302, 403–404, 414, 433, 450, 583–590, 604, 638, 645, 647, 663, 684, 735, 742, 747, 792, 848, 877, 1586, 1788, 1871, 1983, 1984, 2184.
16. Bank Krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z W. Księstwem Krakowskiem, 1900. – Lwów, 1900. – 56 s.
17. Biblia Złota Kłasyków. Kronika rodzinna i Domowa, rodziny Niewiadomskich (1840 – 1922). – 42 s. (з архіву нащадків Я. Невядомського у Новому Сончі).
18. Drohobyckie Towarzystwo zaliczkowe // KD. – 1889. – R. II. – № 7. – S. 2; №2. – S. 1.
19. Drohobyckie Towarzystwo zaliczkowe // KD. – 1899. – R. II. – № 19. – S. 4.
20. Drohobyckie Towarzystwo zaliczkowe // Kurjer Drohobycki : dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny (далі –KD). – 1889. – R. II. – № 2. – S. 1.
21. Drohobycz / Kronika prowincjonalna // Gazeta Lwowska. – 1903. – № 179. – S. 4.
22. Grupa IV. samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza // Gazeta Naddniestrzańska. – № 9. – Drohobycz, 1888. – S. 3–4.
23. Herbaciarnia dla szkolnej dziatwy w Drohobyczu / Kronika // Tygodnik Samborsko-Drohobycki : czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne (далі – TSD). – 1902. – R. III. – № 4. – S. 3.

Лазорак Б. «Авансове товариство» міста Дрогобича...

24. Jubileusz dr. Lechowskiego w Towarzystwie zaliczkowym w Drohobyczu / Kronika // TSD. – 1905. – R. VI. – № 27. – S. 2.
25. Nieszczęśliwe wypadki // KD. – 1889. – R. II. – № 18. – S. 4.
26. Otwierając / Kronika // TSD. – 1906. – R. VII. – № 1. – S. 3.
27. Sojusznik czy wróg? // Tydzień : gazeta samborsko-drohobycka. – № 9. – Sambor, 1909. – S. 1.
28. Spis Abonentów c. k. sieci telefonicznych w Galicyi. Wydanie ogólne na rok 1912. – Lwów, 1912. – 290 s.
29. Sprawozdanie Towarzystwa Domu Narodowego w Cieszynie za Rok 1891. – Cieszyn, 1892. – 8 s.
30. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1875. – Lwów, 1875. – 830 s.
31. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1877. – Lwów, 1877. – 828 s.
32. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1884. – Lwów, 1884. – 837.
33. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1892. – Lwów, 1892. – 995.
34. Towarzystwo Zaliczkowe w Drohobyczu swemu dyrektorowi panu Janowi Niewiadmskiemu w siedmiesięcioletnią Rocznice Urodzin, 24/III.1910. – 7 s. (з архіву нащадків Я. Невядомського у Новому Сончі).
35. W Drohobyczu / Kronika // TSD. – 1901. – R. 2. – № 8. – S. 3.
36. W Drohobyczu / Kronika // TSD. – 1901. – R. 2. – № 9. – S. 3.
37. W niedzielę... // KD. – 1889. – R. I. – № 2. – S. 4.
38. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. (Dokończenie). (Kasy zaliczkowe) // Gazeta Narodowa. – Lwów, 1874. – № 19. – S. 2.
39. Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodrczych // TSD. – 1901. – R. VI. – № 48. – S. 1.

REFERENCES

1. Vuitsyk V. Narodnyi dim u Lvovi / Volodymyr Vuitsyk // Visnyk instytutu «Ukrzakhidproektrestavratsiia». – Vyp. 14. – Lviv : Tsent Yevropy, 2004. – S. 160–170.
2. Hrudzevych Ya. Banky Lvova : mynule i suchasne / Ya. Hrudzevych, Z. Komarynska. – Lviv : LBI NBU, 2002. – 223 s.
3. Kozyskyi A. Entsyklopediia Lvova / A. Kozyskyi, I. Pidkova. – T. 1. – Lviv : Litopys, 2007. – 656 s.
4. Kril M. Hazetni materialy pro Staryi Sambir i Drohobych kintsia KhIKh – pochatu KhIKh st. / Mykhailo Kril // Drohobychskiy kraieznachyiy zbirnyk (dali – DKZ). – Drohobych : Kolo, 2009. – Vyp. KhIII. – S. 343–349.
5. Lazorak B. Burhomistr Drohobycha Yan Nieviodomskiy (1844 – 1914) – uchasnyk Sichnevoho povstannia 1863 r. / Bohdan Lazorak, Tetiana Lazorak // Galicja a powstanie styczniowe / [pod red. M. Hoszowskiej]. – Warszawa-Rzeszów, 2013. – S. 261–285.
6. Lazorak B. Burhomistr miasta Drohobycha Yan Nieviodomskiy (1844 – 1914 r.) / Bohdan Lazorak, Tetiana Lazorak // Starozhytnosti Drohobychchyny. – № 3–4. – Drohobych : Kolo, 2010. – S. 29–34.
7. Lazorak B., Tymoshenko L. Uriadnytska elita Drohobycha periodu avstriisko-ho panuvannia (1772 – 1918 rr.) / Bohdan Lazorak, Leonid Tymoshenko // DKZ. – Drohobych : Kolo, 2011. – Vyp. XIV–XV. – S. 530–584.
8. Mazur O. Persha svitova viina / O. Mazur, I. Pater // Istoriia Lvova : U 3 t. – T. 2. – Lviv, 2007. – 599 s.
9. Moshenskyi S. Fynansovyye tsentry Ukrayny u rymok tsennykh bumah yndustryalnoi epokhy / S. Moshenskyi. – London : Xlibris, 2014. – 503 s.
10. Orlevych I. V. Borotba mizh ukrainofilamy ta rusofilamy za «Narodnyi dim» u Lvovi / Iryna Orlevych // Visnyk Lvivskoho universytetu. – Tom. 7. – 2007. – S. 339–358.
11. Siromska H. Finansovo-hospodarska diialnist «Narodnoho domu» u Lvovi / H. Siromska // Slovianskyi visnyk (Rivnenskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet, Rivnenskyi instytut slovianoznavstva Kyivskoho slavistychnoho universytetu). – Vyp. 10. – 2010. – S. 126–131.

12. Chornovol I. 199 deputativ Halytskoho Seimu / Ihor Chornovol // Seria «Lvivska sotnia». – Lviv : «Triada plus», 2010. – 228 s.
13. [Kadencja V, sesja II, al. 11] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Drugiej Sesi Piątego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii Wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1884. – Alegat 11. – Lwów, 1884. – 20 s.
14. [Kadencja VII, sesja I, al. 44] Alegata do Sprawozdań Stenograficznych z Pierwszej Sesi Siódmego Peryodu Sejmu Krajowego Królestwa Galicyi i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z roku 1895/6. – Alegat 44. – Lwów, 1895. – 20 s.
15. Archiwum akt nowych. Informator o zasobie archiwalnym (stan na dzień 31.III. 2005 r.) / opracował Edward Kołodziej. – Warszawa, 2005. – Nr. 219, 224–225, 227–229, 231–243, 302, 403–404, 414, 433, 450, 583–590, 604, 638, 645, 647, 663, 684, 735, 742, 747, 792, 848, 877, 1586, 1788, 1871, 1983, 1984, 2184.
16. Bank Krajowy Królestwa Galicyi i Lodomerii z W. Księstwem Krakowskim, 1900. – Lwów, 1900. – 56 s.
17. Biblia Złota Kłasyków. Kronika rodzinna i Domowa, rodziny Niewiadomskich (1840 – 1922). – 42 s. (z archiwu nashchadkiv Ya. Niewiadomskoho u Novomu Sonchi).
18. Drohobyckie Towarzystwo zaliczkowe // KD. – 1889. – R. II. – № 7. – S. 2; №2. – S. 1.
19. Drohobyckie Towarzystwo zaliczkowe // KD. – 1899. – R. II. – № 19. – S. 4.
20. Drohobyckie Towarzystwo zaliczkowe // Kurjer Drohobycki : dwutygodnik polityczno-społeczno-ekonomiczny (dali –KD). – 1889. – R. II. – № 2. – S. 1.
21. Drohobycz / Kronika prowincjonalna // Gazeta Lwowska. – 1903. – № 179. – S. 4.
22. Grupa IV. samoistnych rękodzielników miasta Drohobycza // Gazeta Naddniestrzańska. – № 9. – Drohobycz, 1888. – S. 3–4.
23. Herbaciarnia dla szkolnej dziatwy w Drohobyczu / Kronika // Tygodnik Samborsko-Drohobycki : czasopismo polityczno-społeczno-ekonomiczne (dali – TSD). – 1902. – R. III. – № 4. – S. 3.
24. Jubileusz dr. Lechowskiego w Towarzystwie zaliczkowem w Drohobyczu / Kronika // TSD. – 1905. – R. VI. – № 27. – S. 2.
25. Nieszczęśliwe wypadki // KD. – 1889. – R. II. – № 18. – S. 4.
26. Otwierając / Kronika // TSD. – 1906. – R. VII. – № 1. – S. 3.
27. Sojusznik czy wróg ? // Tydzień : gazeta samborsko-drohobycka. – № 9. – Sambor, 1909. – S. 1.
28. Spis Abonentów c. k. sieci telefonicznych w Galicyi. Wydanie ogólne na rok 1912. – Lwów, 1912. – 290 s.
29. Sprawozdanie Towarzystwa Domu Narodowego w Cieszynie za Rok 1891. – Cieszyn, 1892. – 8 s.
30. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1875. – Lwów, 1875. – 830 s.
31. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1877. – Lwów, 1877. – 828 s.
32. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1884. – Lwów, 1884. – 837.
33. Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1892. – Lwów, 1892. – 995.
34. Towarzystwo Zaliczkowe w Drohobyczu swemu dyrektorowi panu Janowi Niewiadmskiemu w siemdziesięcioletnią Rocznicę Urodzin, 24/III.1910. – 7 s. (z archiwu nashchadkiv Ya. Niewiadomskoho u Novomu Sonchi).
35. W Drohobyczu / Kronika // TSD. – 1901. – R. 2. – № 8. – S. 3.
36. W Drohobyczu / Kronika // TSD. – 1901. – R. 2. – № 9. – S. 3.
37. W nidzielę... // KD. – 1889. – R. I. – № 2. – S. 4.
38. Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. (Dokończenie). (Kasy zaliczkowe) // Gazeta Narodowa. – Lwów, 1874. – № 19. – S. 2.
39. Związek stowarzyszeń zarobkowych i gospodyrczych // TSD. – 1901. – R. VI. – № 48. – S. 1.

Статтю подано до редакції 28.02.2016 р.